Ранко Младеноски

ПОТРАГА ЗА СВЕЖИМ ПОЕТСКИМ ДИСКУРСОМ

Седамдесетих година прошлог, 20. века, македонска поезија је галопирајућим кораком ушла у потрагу за једним новим, односно, сасвим другачијим језичким изразом у поетском дискурсу. Збуњена *генерацијска* књижевна критика, узета у глобалу, учинила је један јалов покушај да детерминише ову поезију, између осталог, или анахроном модификацијом *модернизм*а или пак општом описном дефиницијом *нове тенденције.* Узроци оваквом критичком бледилу били су сасвим јасни - нови поетски дискурс једноставно се није уклапао, тачније речено није се дао подвести, или ако хоћете није потпадао шаблонском генерацијском инструментаријуму, сада већ, старе критичко-поетске теоријске мисли.

Ако су до седамдесетих година биле издиференциране три поетске генерације у македонској поезији помоћу дијахронијског аналитичког кључа, касније та критичка *алатка* није била функционална, јер се појавио проблем - у један *генерацијски кош* требало је ставити око тридесетак, па и много више, песника чије разлике у поетском изражавању, ипак, нису дозвољавале такву *глобализовану критичку активност*. Ствар је била сведена на то што је нови поетски дискурс *преклињао* за другим, сасвим другачијим критичким алаткама од оних које су до тада биле употребљаване. Између осталог, увидело се да ће се дијахронијском морати прикључити и синхронијски приступ при систематизацији, односно каталогизацији македонског поетског писма[1)]. При том, као основни репер при тој класификацији македонске поезије, остаје и даље Јакобсонова *доминанта*. Требало је, значи, прво изоловати доминантне особине посебних поетских израза, па даље изводити једну (увек и

у сваком случају условну!) класификацију свеукупне поетске продукције у правце, школе, формације и разне друге сличне групације. Ипак, остаје факт да се ни једно индивидуално поетско писмо *не даје* тако лако смештати у било какве оквире. Ни за једног се песника не може рећи да је чисти *модернист*, чисти *неосимболист*, чисти *постмодернист* и тако даље. Овакво уоквиривање, да потенцирамо, изводи се само на основу доминантних својстава једног поетског писма. Све се своди, значи, на то да се издвоје доминантна и заједничка својства разних поетских израза и да се све то подведе под једно формацијско име. Поетске посебности и даље остају особене и само своје!

Које су биле доминантне особености такозваних *нових тенденција* у македонској поезији и шта је донео нови дискурс крајем прошлог и (у буквалном смислу речи) почетком новог века, односно новог миленијума?

Основна карактеристика поетског језика седамдесетих година је то што је већ почео да слаби метафорички дискурс у корист метонимијског, који је мало по мало постајао доминантан у изразу. Он је подразумевао започињање процеса наративизације у оквирима песме који је био детерминисан и као депоетизација. Даља поетска продукција допунила је овакве промене и једним другим процесом у поетском писму. Ради се о такозваној актуелизацији материјала песме, односно актуелизацији означитеља - поступак који подразумева истицање форме поетског језика, а потискивање значења (означеног) у други план. То подразумева поетско стваралаштво чија је интенција да *истера* значење из поетског дискурса, да створи *семантички испражњен* поетски говор у коме ће доминирати звук над значењем. Речено речником традиционалне критике, односно теорије, форма добија примат у односу на садржину која је потиснута. Наравно да су се у глобалним оквирима *новог* македонског поетског стваралаштва јављале и сасвим супротне тенденције - актуелизација садржине, односно означеног. Овде је, пак, примат добило значење на рачун означитеља (материјала, форме) који је био потиснут у други план. Ипак, треба нагласити да је доминантан поетски поступак који је мало по мало у току последње три деценије прошлог века *освајао* македонски поетски ареал тенденција за стварањем асемантизма, тежња ка *празној речи*, чежња ка *изобиљу празнине*[2)], односно већ споменута актуелизација поетског материјала. *Нове генерације* су унеле у македонску поезију још једну нову особеност. Освежиле су поетски дискурс такозваном интертекстуалношћу, односно *свешћу да сваки новорођени говор евоцира, и на тај начин имплицитно у своје читање уграђује извесне претходне кодове/текстове. То својство обично се везује за постмодернистичку уметничку праксу, односно са*

филозофијом деконструкције, јер се у њој нашло филозофско покриће за чисто естетске захтеве[3)].

То подразумева да се значење не треба тражити само у песми, већ и ван ње, пре свега у културном коду реципијента, читаоца, коме је у ствари и упућана *поетска порука*. Шифра, односно код песме сада је у рукама читаоца, он постаје носилац значењског (или ако хоћете незначењског) система поетског дискурса. Не треба да се заборави и то да и *нове намере* у македонској поезији нису имале намеру да се *одлепе* у целини од традиције. Она је ту неизбежно присутна, међутим, сада са једним другачијим односом према њој. Интенција је да се изврши такозвано поновно читање кода традиције, да се створи нови приступ старим вредностима. И управо у том контексту ће требати да се потенцира континуитет у развоју македонског поетског писма - надграђивање новог на темељима старог, на основу традиције. И још би допунили овај преглед најосновнијих својстава македонског поетског писма, у и после седамдесетих година прошлог века, особеностима такозване (значи поновно условно речено!) *младе македонске поезије* о којој се, између осталог каже и то да је у културном дијалогу са свим - са светом, са вредностима, са традицијом, али и са самом собом. Ова је поезија, а наравно и нека претходна поетска писма, била уоквирена у стилску формацију названу *постмодернизам*.

Амбиција овог увода није да елаборира доминантне особености поезије, у и после седамдесетих година прошлог века, него је циљ да се оне само назначе, да се региструју као појаве у македонском поетском дискурсу. У том смислу и истичемо најкарактеристичније особености македонског поетског писма заступљене у овом избору, а које се подударају са доминантама које је критика извела као каталог својстава *новог* поетског дискурса. Ми ћемо, наглашавамо, та својства само набројати без амбиције да их и разрађујемо: поновно читање кода традиције; метонимијски код као доминанта; деконструкција, наративизација, депоетизација; актуелизација материјала песме, односно означитеља - асемантизам; интер-текстуалност; експлицитна и имплицитна антропоморфизација предмета итд. Ето, то су, по нама, најкарактеристичнија својства поетског писма заступљеног у овом избору.

Ипак, треба за крај нагласити и нека проблематична места при изради овог избора, а са којима се обично срећу сви који покушавају да направе изборе или антологије било ког поетског дискурса. Прво, релативност детерминанте *нова*. У избору су, истина, заступљени и млади песници који тек почињу да трасирају трновити пут ка поетском пиједесталу, али интенција је била да се сагледа развој такозваних *нових тенденција*, односно *модернизма* или *постмодернизма* у

македонској поетској структури. У том смислу, а с друге стране, морао је бити примењен и принцип *доказаности* аутора на пољу поетског стваралаштва, што поновно само по себи имплицира релативитет. Друго, који песници да уђу у избор с обзиром на лимитираност броја аутора. С тим у вези, морамо нагласити да у овом избору своје место заслужује још много других песника чије стваралаштво само по себи захтева достојну пажњу и поштовање. Избор је био направљен, како смо напоменули, са циљем да региструје само глобалне појаве једне поезије у једном тридеценијском интервалу. Неспорно је да се увек могу вршити комбинације са списком аутора који ће бити заступљени у једном избору. То се, свакако, односи и на избор песама од једног аутора. Треће, како распоредити ауторе по редоследу. Субјективна би била свака процена која би на основу естетских критеријума дала предност једном аутору у односу на друге. У том смислу, сматрали смо да је неестетски критеријум *година рађања* најнеутралнији, најближи ономе што се назива *објективност*. Божји или природни критеријум, како је коме драго. Још увек није измишљен такав *теоријски кантар* помоћу којег би било тачно *измерено* чија је поезија највреднија, а чија најмање вредна. На жалост оних који покушавају да вреднују и уоквире песму, а на срећу оних који је само читају и уживају у поетској лепоти.

Како год било, наш избор је овај и овакав. Они који ће читати нека процењују и суде.

С македонског превео Радомир Виденовић

---

1) Песма иза песама, *Антологија савремене македонске поезије*, избор, увод и белешке: Венко Андоновски, "Стремеж", Прилеп, 1997, стр. 23

2) Песма иза песама, *цит. дело,* стр. 40

3) *Исто,* стр. 43